

Цвіркун Т. В., студ.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ В ПОЛІТИЧНОМУ ТЕКСТІ: ЖАНР ПРОМОВА

У статті досліджено функціонування лексичних засобів впливу в політичному тексті, а саме в перших промовах президентів України Петра Порошенка (за 2015 р.) та Володимира Зеленського (за 2019 р.) на Генеральній Асамблеї ООН. Дослідження дало змогу визначити спільні та відмінні риси, що полягають у використанні термінів у вторинній номінації, оперування фактами за допомогою застосування числівників різної структури, послуговування формами найвищого ступеня вияву емоцій, вживання розповідей, цитат, а також надзвичайно важливих слів-цінностей для українського народу в політичних текстах обох президентів.

Ключові слова: вплив, політичний текст, промова, лексичні засоби, засоби впливу.

Комунікативна функція мови була, є і буде найважливішою цінністю всіх людей у всі періоди існування людства. Проте в сучасному світі, особливо в політичному житті будь-якої країни, важливою функцією мови постає також функція впливу. Дуже вагомими постають вплив та переконання на міжнародних конференціях, симпозіумах та, звичайно, на загальних дебатах Генеральних Асамблей Організації Об'єднаних Націй. На керівників країн покладена велика відповідальність – завдяки своїй промові, а саме завдяки використанню в ній різних засобів мовного впливу, здобути повагу, підтримку різних країн, окреслити й наголосити на необхідних аспектах для власної країни.

Дослідження політичної лінгвістики та впливу мовних засобів у політичному тексті здійснено такими науковцями: А. П. Чудінов, А. М. Баранов, Н. М. Мухарямов, Л. М. Мухарямова, Г. Г. Почепцов, Л. П. Нагорна, В. В. Петренко та інші.

Новизною статті є дослідження саме перших промов президентів України В. Зеленського та П. Порошенка на Генеральних Асамблеях ООН.

Актуальність роботи зумовлена потребою в дослідженні мови як засобу впливу в політичному тексті, оскільки в сучасних умовах завдяки вдало дібраним лексичним засобам політичні діячі мають змогу акцентувати на важливих цінностях суспільства, акцентувати увагу на особливих та надзвичайно важливих фактах для своєї країни, що в майбутньому може допомогти залагодити різні конфлікти та встановити взаєморозуміння в соціумі та між країнами.

Метою статті є з'ясування функцій лексичних засобів впливу в політичному тексті, а саме в його жанрі – промові.

Матеріалом для дослідження стали промови президентів України Петра Порошенка та Володимира Зеленського на загальних дебатах Генеральних Асамблей ООН за 2015 та 2019 роки відповідно.

Звичайно, основною функцією політичного тексту є інформативність, тобто донесення й роз'яснення інформації, крім цього він реалізує й інші важливі функції, як наприклад:

- привернення уваги (факультативна функція, але для деяких жанрів вона є важливою. Наприклад, якщо із самого початку оратор не приверне увагу своєю промовою, то ефект від такої промови буде невеликим);
- ідеологічна функція (бачення ситуації: які проблеми потрібно вирішити і які є способи їх вирішення);
- переконання аудиторії в правильності поставлених проблем і пропозиції способів їх вирішення;
- мобілізація аудиторії для підтримки пропозицій автора [Алтунян, с. 16] (тут і далі переклад наш – Т. Ц.).

Особливістю політичного тексту і його головною метою є націленість на вплив, а слухачами й адресатами цього є, як правило (хоча не завжди), значна кількість людей. Будь-який політичний текст у стратегічному плані зорієнтовано на зміну або підтримку політичної ситуації, на перерозподіл або підтримку наявного балансу сил влади [Алтунян, с. 15] (тут і далі переклад наш – Т. Ц.). Автор політичного тексту намагається репрезентувати власну картину світу, нав'язуючи мовними засобами модель

побудови політичної дійсності відповідно до свого світобачення або з певною ідеологічною метою. Такі тексти пропагують визначене розуміння політичної ситуації та впливають на формування світогляду. Важливість політичного тексту полягає в тому, що, формуючи світогляд індивіда, він одночасно намагається керувати ним [Семененко, с. 88]. Важливість перших промов президентів на Генеральних Асамблеях ООН полягає в тому, що вони формують імідж країни, президента, громадян. Завдяки вдало дібраним словам можна сформулювати позитивні або негативні емоції реципієнтів. Промови лідерів часто стають віхами історії [Почепцов, с. 483] (тут і далі переклад наш – Т. Ц.), адже саме завдяки їх словам інколи формують думку суспільства, їх мова здатна змінити багато що не лише у своїй країні, а й у всьому світі.

У політичному тексті, особливо в промові, застосовують найчастіше різні лексичні засоби не лише для донесення інформації до слухачів, а й для спонукання їх до певних дій, для впливу на них. Публічний виступ є цілеспрямованим мовним впливом на свідомість тих, хто сприймає цей виступ. Тому хороший промовець – обов'язково гарний психолог, тобто здатний передбачити й оцінити в процесі виступу реакцію слухачів, уміє знайти підхід до людей, зачепити їхні найбільш сокровенні почуття, знайти з аудиторією спільну мову, переконати її у власній правоті. Налагодження хорошого контакту з аудиторією завжди підсилює ефект виступу, що має неабияке значення для успіху [Петренко, с. 75].

Звичайно, найчастотнішим у таких промовах є вживання термінології, зокрема політичної та військової, що свідчить про спрямування тексту на групи освічених адресатів, а також про формування образу політиків-інтелектуалів. Проте в перших промовах П. Порошенка та В. Зеленського ми простежили активне вживання **термінів у вторинній номінації**, найчастіше це терміни зі сфери мистецтва, зокрема театру та музики.

Наприклад, у П. Порошенка:

*«Як ви можете говорити про мир і законність, якщо ваша політика – війна за допомогою **маріонеткових урядів**?». «Водночас я закликаю Організацію Об'єднаних Націй та всіх інших **міжнародних акторів** продовжувати приділяти особливу увагу цьому дуже важливому питанню» (2).*

У промові В. Зеленського також простежуємо цю тенденцію:

*«Давайте зараз відповімо самі собі – що дають людству наші зустрічі? Якщо для когось це тільки **політичний театр**, де **грають ролі, декларують світлі наміри**, які потім перекреслюються темними вчинками? Це – не просто трибуна. І не сцена. І сім з половиною мільярдів мешканців планети не глядачі, а безпосередні учасники реального життя. Основи сценарію цього життя закладаються саме тут. І сьогодні від кожного присутнього залежить одне – чи буде це життя взагалі»* (1).

Звичайно, це не лише експресія, спосіб вираження своїх вражень від подій, це маркер спонукання до дій. Вплив на свідомість завдяки порівнянню політики з театром, учасників з акторами, людей із глядачами в театрі свідчить про бажання президентів завдяки цьому змусити приділяти більше уваги Україні, її важливим і дуже актуальним питанням. Можливо, це вже крайня межа порівняння (тобто порівняння з театром як чимось награним, нереальним), але це дуже суттєва необхідність пробудити свідомість реципієнтів, змусити їх робити все для того, аби довести, що політика – це не театр, що таке порівняння більш ніколи не буде можливим.

Дуже часто для підкреслення особливої правдивості своїх тез і спостережень президенти застосовують числівники, тобто оперують реальними фактами, це не «сухі» думки й фрази, а справді реальні цифри і підрахунки. Про важливість та дієвість застосування подібних засобів Н. В. Деренчук зазначає, що **оперування фактами** є одним з найбільш поширених методів в українському політичному дискурсі. Такий прийом можна використовувати для побудови справедливого, збалансованого аргумента. Фактологічну точність повідомлюваної інформації досить часто підсилює активне вживання складених числівників та наявність відсоткових значень. У такий спосіб політики спрямовують зусилля на вираження достовірності інформації [Деренчук, с. 359]. На нашу думку, у цьому контексті числівники не лише надають повідомленню відтінку особливої правдивості, а й для людської свідомості є страшними цифрами, особливо ті, що стосується смертей, окупації, знищень, адже під цим наявне розуміння наслідків такої нищівної і непотрібної

діяльності. Це ще одні маркери, які обов'язково почують реципієнти, можливо, не запам'ятають реальні цифри, але це приверне їхню увагу, змусить у певних ситуаціях навіть «кинути людину в жар».

Наприклад, у Петра Порошенка:

*«Протягом цього періоду **більш ніж 8 тисяч українців**, з яких **близько 6 тисяч** мирних мешканців, загинули від рук терористів і окупантів на Донбасі. **Більше 1,5 мільйонів** жителів Донбасу були змушені покинути свої будинки та переїхати в інші безпечні регіони України»* (2).

Це ж спостерігаємо і в промові Володимира Зеленського:

*«**2,7 міліметра**, які не просто зупинили його кар'єру». «**5 років** триває війна на Донбасі. **5 років**, як Росія анексувала в Україні півострів Крим». «**Понад 13 тисяч** загиблих. **30 тисяч** поранених. **Півтора мільйона** людей змушені покинути свої домівки»* (1).

Справді, навіть коли ми почули ці цифри, наша свідомість може й не запам'ятати з точністю ці цифри, але головне, що ми запам'ятаємо велике число вбитих, діаметр кулі, якою вбили українського солдата. Можна припустити, що такі висловлювання можуть допомогти в ухваленні багатьох важливих для нашої країни рішень, адже це закарбується в політиків на рівні підсвідомості.

Також спостерігаємо часте послуговування одиницями найвищого ступеня вияву емоцій, що полягає у вживанні **форм найвищого ступеня порівняння прикметників**. На нашу думку, це необхідно для того, щоб підкреслити свої емоції або щоб привернути особливу увагу до проблеми, висловити ставлення до неї. Ці форми несуть певне емоційне та функціональне навантаження. Основна функція – формування в реципієнта позитивного або негативного ставлення до події або предмета, особистості.

Щоб проілюструвати висловлену думку, наведемо цитати з промови П. Порошенка:

*«**Найбільш важливою** є істина про тих, хто організував цей злочин і з якої країни згадана зброя була привезена». Особливу роль у боротьбі з міжнародним тероризмом слід надати **найавторитетнішим** юридичним інституціям – Міжнародному суду та Міжнародному кримінальному суду». «Я твердо вірю, що одним із **найважливіших** аспектів боротьби з тероризмом є*

збереження і поширення пам'яті за жертвами». «Україна як член Групи «Друзів клімату» сподівається досягти консенсусу щодо всесвітньої угоди в галузі зміни клімату **якнайскоріше**» (2) тощо.

Також цю тенденцію виявлено й у промові В. Зеленського:

«З цієї **найвищої** у світі трибуни завжди чути заклики до справедливих змін, праведні обіцянки, проголошення нових ініціатив». «Адже будь-яка війна сьогодні – в Україні, Сирії, Лівії, Ємені чи іншому куточку планети, незалежно від кількості її жертв – це **найбільша** загроза всій цивілізації» (1).

Дуже часто в промовах використано **розповіді про українських солдатів, заручників, їх життя**. На нашу думку, у такий спосіб автор хоче підкреслити свою єдність із народом, своє переживання і зацікавлення долею людей, які багато зробили для нашої країни. Ці жажливі факти мають вплинути на слухачів, змусити інших політиків діяти і шукати виходи із цих ситуацій.

П. Порошенко у своїй промові розповідає про численних політичних в'язнів:

«Я також відчуваю себе зобов'язаним згадати **імена Надії Савченко, Олега Сенцова, Олександра Кольченка і багатьох інших українців**, політичних в'язнів російського режиму, незаконно затриманих і засуджених. Наприклад, **Олега Сенцова**, шановного режисера, засудили до 20 років позбавлення волі лише за те, що він був патріотом України» (2).

В. Зеленський згадує у своїй промові загиблого на війні українця:

«Людину, про яку я вам зараз розповів, звали **Василь Сліпак**. Це українець, соліст Паризької національної опери, який загинув на Донбасі, захищаючи Україну від російської агресії» (1).

Для більшого впливу на аудиторію та для підкреслення єдності думок із авторитетними людьми президенти залучають у свої промови **цитати**. Варто зазначити, що ці цитати добирають мовці з прецедентних текстів, вони знакові і важливі українському народові на певному історичному етапі.

Як от у промові П. Порошенка:

«**Євангеліє від Іоанна** вчить нас: «Спочатку було слово». Але яке **Євангеліє** ви надаєте миру, якщо всі ваші слова брехливі?» (2).

Уживаючи вислів зі Святого Письма, яке для більшості людей є справді священною й авторитетною книгою, мовець певним чином засуджує вчинки Росії, такі емоції мають виникати в слухачів після наведеної репліки. Для підкреслення ще більшого впливу президент говорить: *«Але яке Євангеліє ви надасте миру, якщо всі ваші слова брехливі?»*. Це риторичне запитання порушує важливе для нашої країни питання миру.

В. Зеленський у своїй першій промові використовує також цитування, проте це вже стосується не релігії, а прецедентних для світової культури художніх текстів:

«Пані та панове! У цей день, 25 вересня, помер Еріх Марія Ремарк. А 90 років тому світ побачив його роман «На Західному фронті без змін». Нагадаю слова з передмови до нього: «Це спроба розказати про покоління, скалічене війною. Про тих, хто став її жертвою, навіть врятувавшись від снарядів». А це 90 років тому світ побачив інший роман. Це «Прощавай, зброе!» Ернеста Хемінгуея. Ось цитата звідти: «Війну неможливо виграти перемогами. Той, хто виграє війну, ніколи не перестає воювати...» (1).

Уживання цих цитат свідчить про намагання підкреслити й акцентувати важливе для України (та й світу загалом) питання війни та миру.

Зараз для нашої країни надзвичайно важливі два слова – **війна та мир**. Повторюваність цих лексем у промовах є маркером акцентування уваги на дуже важливих фактах, адже завдяки повторенню вони закріплюються в свідомості реципієнта, а у свідомості політиків можуть стати тим, що потім асоціюватиметься з нашою країною, тому є більше шансів, що питання війни колись зможе вирішитись. Тож проаналізувавши промови, ми можемо зробити висновок, що слово «мир» у П. Порошенка у такому ж або трансформованому вигляді (напр., миротворчий, мирний) згадується сімнадцять разів, а у В. Зеленського – тричі. Щодо слова «війна», то в промові нинішнього президента зустрічаємо п'ятнадцять разів, у П. Порошенка – дев'ять разів.

Тож багатий словниковий запас допомагає людям не лише чітко, вдало й точно висловити думку, а й дібрати саме ті лексичні засоби, які стануть переконливим аргументом у захисті не лише своєї думки, а й думок усього народу. Це дуже важливий факт, оскільки саме на загальних дебатах Генеральних Асамблеях ООН українські

президенти повинні подати й виголосити власну промову так, аби переконати політичних діячів інших країн, зробити акцент саме на тих питаннях, які дуже важливі для України, і завдяки цьому досягти бажаної мети. Варто підкреслити, що дуже важливі перші промови президентів на таких міжнародних заходах, адже в цей час формується імідж не лише президента, а й тенденції розвитку країни та ставлення до громадян. Лексичні засоби, які були вжиті в обох промовах, спрямовані саме на досягнення такої мети, вони стають маркерами, поштовхами для формування певних думок, дій та вчинків інших людей на рівні свідомості та підсвідомості. Ми вбачаємо подальші **перспективи** дослідження в зіставленні та порівнянні впливу вербальних і невербальних засобів у різних жанрах політичного тексту, а також у доцільності порівняльного дослідження мовлення політичних лідерів різних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтунян А. Г. Анализ политических текстов: учебное пособие. М.: Университетская книга. Логос. 2006. 384 с.
2. Деренчук Н. В. Особливості формування маніпулятивної стратегії в українському політичному дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія «Філологія». 2016. Вип. 38. С. 357-364.
3. Петренко В. В. Політична мова: Навчальний посібник. Київ: ІМВ, 2006. 215 с.
4. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. М.: Рефл-бук; Киев: Ваклер, 2001. 656 с.
5. Семененко Л. Л. Політичний текст як засіб експлікації потенцій мовного знака. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Філологія. Мовознавство. 2015. Т. 253, Вип. 241. С. 86-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_253_241_19.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Виступ Президента України Володимира Зеленського на загальних дебатах 74-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 25 вересня 2019 року – 16:50. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-zagalnih-57477>
(Дата звернення: 29 вересня 2019 року)

2. Виступ Президента України Петра Порошенка на загальних дебатах 70-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 29 вересня 2015 року – 19:36. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-70-yi-sesiyi-36057> (Дата звернення: 27 листопада 2018 року)

Стаття надійшла до редакції 02.12.2019 р.

*Tsvirkun T. V., student
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

LEXICAL MEANS OF INFLUENCE IN POLITICAL TEXT: GENRE OF SPEECH

Language in the modern world allows not only inform, communicate, report something. It not only helps to understand the world and serves as a means of expressing feelings, transmitting impressions, but also a means of influence on recipients. In the present conditions of human development, the influence in different spheres of society is extremely important and relevant, and especially in political sphere of existence of any country. It is extremely important that success of modern politicians and leaders of the country depends mainly not on their power but on a word that can be successfully and appropriately selected and by doing so, influence the recipients: focus on something that will attract the attention on the audience, emphasize on something with the right words selected, not only more accurately and successfully convey information but reproduce exactly the information that will have an impact on the recipients etc. The it has been investigated in the political text including one of its genres of speech. research concerns the first speeches of Presidents of Ukraine Volodymyr Zelenskiy and Petro Poroshenko at the general debates of the UN General Assemblies in 2015 and 2019 respectively. Analysis of the very first speeches of the Presidents, proclaimed at the international level during the gathering of representatives of different countries at the general debates of the United Nations was driven by the fact that it is from the first speeches that the president's image and the image of his country and citizens begin to be formed. Research made it possible to follow the common and the different features of using terms in the secondary nomination, handing facts using numbers of different structures, service of forms of the highest degree of expression of emotions, use of stories, quotes and extremely important words-values for the Ukrainian people in political texts of both Presidents.

Keywords: *influence, political text, speech, lexical means, means of influence*

REFERENCES

1. *Altunian, A. G.* (2006). *Analiz politicheskikh tekstov: uchebnoe posobie.* Moskva: Universitetskaya kniga. Logos. [in Russian].
2. *Derenchuk, N. V.* (2016). *Osoblyvosti formuvannia manipulyatyvnoi strategii v ukrainskomu politychnomu diskursi.* *Problemy hymanitarnykh nauk. Seriya «Filologiya»,* 38. 357-364. [in Ukrainian].
3. *Pochepstov, G. G.* (2001). *Teoriia komynikatsii.* Moskva: Refl-buk. Kyiv: Vakler. [in Russian].
4. *Petrenko, V. V.* (2006). *Politychna mova: navchalnyi posibnyk.* Kyiv. [in Ukrainian].
5. *Semenenko, L. L.* (2015). *Politychnyi tekst yak zasib eksplikatsii potentsii movnogo znaka.* *Naukovi pratsi. Seriya «Filolohiia. Movoznavstvo»,* 241, 86-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_253_241_19. [in Ukrainian].

SOURCES

1. *Vystup presyidenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho na zagalnykh debatakh 74 sesii Generalnoi Asamblei Organizatsii Obiednanykh Natsii 25 veresnia 2019 roku – 16:50.* URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-zagalnih-57477>
2. *Vystup presyidenta Ukrainy Petra Poroshenka na zahalnykh debatakh 70 sesii Generalnoi Asamblei Organizatsii Obiednanykh Natsii 29 veresnia 2015 roku – 19:36.* URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-70-yi-sesiyi-36057>.